

УДК 94(477.74):63:061.2

Майя Лисенко

ОДЕСЬКЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО І МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІВДНЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (ДО 190-РІЧЧЯ ЗАСНУВАННЯ)

Метою статті є вивчення діяльності Одеського сільськогосподарського товариства (1828–1919 рр.) і його впливу на модернізацію півдня Російської імперії. Автором використано порівняльний, хронологічний, проблемний і аналітичний методи дослідження. Ця громадська організація була першою такого типу, заснованою в українських губерніях. На основі аналізу архівних матеріалів, що вперше вводяться у науковий вжиток, досліджено об'єктивні й суб'єктивні чинники, що вплинули на роботу Одеського товариства сільського господарства. Особливості проявлялися у національному складі учасників, масштабах діяльності, стабільних міжнародних зв'язках і особливому статусі «імператорського». Одеське товариство сільського господарства структурно складалося із різних відділень і спеціальних комітетів. Автором позначено зв'язки із аналогічними аграрними об'єднаннями українських губерній.

Описано і систематизовано нові матеріали про діяльність товариства після проведення ліберальних реформ 1860–1870-х рр. Вони відобразилися у вирішенні низки загальнодержавних проблем. До завдань слід віднести заходи підтримки хлібної торгівлі, регулювання ринку праці, збут продукції, надання доступних кредитів. Значну увагу приділено представницькій функції організації. Вона полягала у скликанні та участі в регіональних та всеросійських з'їздах сільських господарів, наданні уряду і сільськогосподарському відомству експертних оцінок із різних питань аграрної сфери, технічна оцінка нововведень, у тому числі й імпортного землеробського обладнання.

У статті вивчене питання проведення виставок різного рівня. Члени товариства підтримували наукові дослідження, які проводилися на дослідній станції. Вперше приділено увагу благодійності. Засобами громадської організації проводилася підготовка управляючих для маєтків краю. Зроблено висновок про те, що учасники Одеського товариства сільського господарства сприяли модернізації регіону.

Ключові слова: Одеське товариство сільського господарства, громадська організація, українські губернії, Російська імперія, сільське господарство, модернізація.

Успішна робота громадських організацій є необхідною умовою функціонування суспільства. В українських губерніях Російської імперії вони доповнювали існуючі прогалини у системі державного управління. Громадські об'єднання створювалися різних типів, у тому числі аграрні.

Метою статті є дослідження діяльності Одеського сільськогосподарського товариства (далі – ОСГТ) упродовж 1828–1919 рр.

Перші праці про діяльність ОСГТ залишили його члени. Склад авторів був досить різноманітним: землевласники, науковці, земці [1–3]. До ювілеїв товариства виходили збірники [4–7]. Сучасники подій залишили відомості про поточні справи аграрного об'єднання. У радянські часи робота згаданої організації не вивчалася, позаяк вважалося, що вона приносила несуттєву користь і тільки представникам великого землеволодіння. У сучасних публікаціях інтерес до ОСГТ виявляється через персоналії його членів, передусім у дисертаційних публікаціях [8–10].

У своїй роботі автор використав опубліковані та архівні документи. Основні документи з історії громадської організації зберігаються у Державному архіві Одеської області (далі – Держархіві Одеської обл.) [12]. Перспективою подальшого дослідження можуть стати спогади секретаря ОСГТ І. Палімпсестова.

Сільськогосподарські товариства були громадськими організаціями. Вони створювалися з метою сприяння розвитку сільського господарства. У Російській імперії першими подібними об'єднаннями стали «Вільне економічне товариство» і «Московське сільськогосподарське товариство». В українських губерніях першим засновано «Товариство сільського господарства Півдня Росії» в Одесі. Вибір регіону став не випадковим. Він пов'язаний із необхідністю освоювати нові території. Згодом, в українських губерніях, стали відкриватися аналогічні громадські організації у Полтаві, Києві, Харкові. У цілому українські сільськогосподарські товариства мали свою специфіку. Однак ОСГТ завжди зберігало особливий статус і високу репутацію як в урядових колах, так і серед діячів аграрної сфери. ОСТГ ніколи не було масовим. Воно складалося із великих і середніх землевласників, управителів маєтками, викладачів вищих і середніх аграрних навчальних закладів. За призначенням воно вважалося «загальним», у той час як існували спеціалізовані товариства (конярства, виноградарства, рибальства).

Сільськогосподарські товариства підпорядковувалися сільськогосподарському відомству, яке впродовж досліджуваного періоду декілька разів реорганізовувалося і змінювало свою назву. З 1866 р. вони потрапили під подвійний контроль: міністерств землеробства і внутрішніх справ. У своїй діяльності аграрні об'єднання керувалися статутом. На їх роботу впливали об'єктивні і суб'єктивні чинники. До об'єктивних факторів необхідно віднести стан сільського господарства півдня Росії і економіки країни у цілому, фінансування, потреби внутрішнього ринку, стан міжнародної торгівлі і кон'юнктура, конкуренція країн, які виробляли сільськогосподарську продукцію. До суб'єктивних факторів – урядову політику, ентузіазм діячів товариства, відмінності у менталітеті, співпраця в середовищі землевласників. Для складу членів ОСГТ характерна багатонаціональність і участь іноземців (консули, підприємці, німецькі колоністи). Через порт Одеси місцеві землевласники налагодили відносини і були пов'язані з міжнародною торгівлею. Члени товариства лояльно ставилися до існуючого ладу. Основу діяльності громадської організації становили освіта та активна економічна практика. Упродовж всього періоду діяльності серйозною проблемою залишалася обмеженість бюджету сільськогосподарського товариства. Частина коштів надавав центр, деякі заходи фінансувалися земствами. Важливу роль відігравала благодійність.

Метою ОСГТ стало удосконалення та розвиток різних галузей сільського господарства. Воно діяло у великому районі, де «... все було ново: і ґрунт, і жителі. Нічого не було накопичено досвідом попередніх поколінь» [13, с. 6]. Ідея заснування товариства належала М. Воронцову. Аграрну організацію урочисто відкрили 12 вересня 1828 р. Це єдине серед українських сільськогосподарських товариств, засноване у дореформений період. Серед членів-засновників можна назвати відомих і видатних осіб того часу: О. Ланжерон, С. Потоцький, О. Потоцький, І. Демоль (швейцарський консул в Одесі), Ф. Кортаці (одеський купець).

Товариство складалося із дійсних і почесних членів. Серед них варто відзначити Г. Галагана, М. Дерібаса, А. Зайкевича, О. Канкринна, Л. Кочубея, Л. Милорадовича, В. Стенбок-Фермора. Учасниками громадської організації були і жінки (М. Бутенко, А. Блюменталь). У діяльності товариства важливу роль відігравали секретарі. У різний час цю посаду займали І. Палімпсестов, М. Боровський, П. Сокальський [14, с. 29].

На церемонії відкриття товариства виступив один із його членів–засновників К. Сікард, радник комерції. Одноставно першим президентом обрано М. Воронцова. У подальшому цю почесну посаду займали О. Строганов, М. Толстой, Ф. Сухомлинов, П. Коцебу, В. Мазаракі та інші [15, арк. 39].

У 1840 р. російський імператор Микола I надав товариству статус «імператорського». Це був престижний і почесний статус. ОСГТ могло безпосередньо співпрацювати з іноземними сільськогосподарськими товариствами. Певною мірою спрощувалася процедура діловодства, підтримувалися зв'язки зі столицею та сільськогосподарським відомством. Секретар організації вважався державним службовцем. Посада секретаря відносилася до VI розряду табеля про ранги. Розміри державних субсидій змінювалися від 1 тис. – до 5 тис. руб. у різні роки існування громадського об'єднання. ОСГТ мало філії у Симферополі, Кишиневі і Катеринославі.

Структурно воно складалося із різних відділів: рільництва і городництва, лісівництва та садівництва, виноградарства та виноробства, тваринництва (конярство, вівчарство), шовківництва, бджільництва тощо. У 1857 р. створено статистичний комітет. Член ОСГТ А. Скальковський був удостоєний Демидовської премії за «Статистичний опис Новоросійського краю і Бессарабії» [16, с. 791]. Існували допоміжні комітети, наприклад, з відправки товарів південних губерній на міжнародні виставки (Паризьку 1867 р., Віденську 1873 р.). До початку ХХ ст. кількість відділень збільшилася.

У своїй роботі ОСГТ охоплювало широке коло питань. Була розроблена програма діяльності. У 1840-х рр. збиралися відомостей з окремих галузях сільського господарства. У 1870-х рр. в програму входили такі питання, як: земля, клімат, сільськогосподарські рослини, домашні тварини, машини і землеробські знаряддя, зразкові господарства. На межі століть програма набула загальнодержавного значення. Найбільш актуальними постали такі проблеми, які сприяли розвитку сільського господарства в країні й регіоні; обов'язкова освіта народу; охорона лісів від знищення; боротьба зі шкідниками посівів; введення садівництва і городництва у вчительській семінарії; податкова реформа; зменшення кількості церковних свят. ОСГТ пропонувало заходи, необхідні у південному краї: заміна общинного володіння індивідуальним; залучення нових переселенців; запобігання засміченню річок; зміцнення кафедри сільського господарства при Новоросійському університеті і створення дослідних станцій в краї [17, арк. 6].

Члени громадської організації займалися питанням підготовки управляючих маєтків. Спочатку у 1838–1848 рр. навчання майбутніх управляючих велося у приватних господарствах коштом товариства. У 1848–1857рр. – у Горигорецькому землеробському училищі та вищій сільськогосподарській школі (по чотири спеціалісти щороку). Управляючі працювали у трьох

губерніях Новоросії та Бессарабії [18, с. 5]. У 1876 р. земство відкрило училище в Херсоні і процес підготовки фахівців прискорився.

У 1861 р. землевласник Подільської губернії М. Канарський подарував ОСГТ хутір для створення на ньому ферми і землеробського училища. Земельну ділянку товариство передало техніко-агрономічному відділенню Новоросійського університету. З 1875 р. хутір повернули аграрній організації. На ньому займалися науковими дослідженнями, насамперед лісівництвом, виноградарством і вівчарством [19, с. 70].

З'їзди сільських господарів в регіоні проводилися з 1860 р. Сільські господарі добре оцінили проведення подібних заходів і їх значення для галузі та економіки краю. Перший такий з'їзд проведено у Єлисаветграді. У 1870 р. з'їзд проведено в Одесі. Його приурочили до 50-річного ювілею ОСГТ [20, с. 264]. Члени товариства відвідували з'їзди і в інших містах країни: Києві, Москві, Санкт-Петербурзі. Скликалися і спеціальні з'їзди. Наприклад, вівчарів у Харкові в 1870 р. Від ОСГТ поїхав відомий вівчар Н. Павлов. Вівчарі потребували спілкування із колегами з інших українських губерній, налагодженні із підприємцями і вирішення фінансових проблем (збут, податки). Серйозною залишалася проблема посередників.

Виставки сільськогосподарських товарів демонстрували досягнення сільських господарів. До 1850-х рр. переможці отримували нагороди у вигляді срібних кубків і ваз. Пізніше дворянам і міським мешканцям вручали нагороди у вигляді золотих і срібних медалей, похвальних листів, а для землевласників, державних селян і колоністів призначалися грошові заохочення загальною сумою 1 тис. руб. на рік [21, с. 3]. Нагороджувалися також жінки-поміщиці й іноземці. До недоліків виставок варто віднести одноманітність експонатів губерній півдня, організація виставок обмежувалася формальностями, відчувався брак експертів.

Благодійність мала різні форми. Президенти ОСГТ іноді вкладали свої кошти у різноманітні заходи. Дійсні члени надавали свої маєтки для дослідів, допомагали видавництву «Записок», закуповували за кордоном необхідний інвентар тощо. 15 січня 1865 р. започатковано першу премію у Новоросійському університеті в розмірі 240 руб. на рік. У подальшому це стало традицією. Премії надавали студентам, які у майбутньому працювали в аграрній галузі [17, арк. 7].

За історію свого існування громадська організація зуміла розглянути і втілити у життя різні питання. Відносини із земствами варто охарактеризувати як партнерські. Земства фінансували місцеві заходи ОСГТ. Одними із перших поміщиці південних губерній стали закуповувати за кордоном сільськогосподарський реманент і машини, переважно англійського та американського виробництва. Вони виступали як фахівці під час обговорення технічних питань і давали експертну оцінку. Товариство не раз підіймало питання про шляхи сполучення (залізничні, водні, ґрунтові). За президента М. Толстого обговорювалося питання про виробничі сили півдня Росії і заходи підтримки хлібної торгівлі. Довгий час проблемними залишалися питання нестачі капіталів і дешевих кредитів, нестачі робочих рук, спрощення збуту продукції [22, арк. 8].

Запроваджувалися заходи із постачання південних губерній водою і зрошення полів. Товариство навіть купило обладнання у Великобританії, але воно не допомогло вирішити проблему повністю. Влаштувалися штучні ставки [23, арк. 16]. Велике значення у діяльності товариства відіграла проблема лісових насаджень. Значний внесок у лісорозведення в краї вніс почесний член товариства В. Скаржинський. Він посадив 400 десятин лісу у степах півдня, а також прекрасні сади. Сосни, ялини та ялівець з розплідника В. Скаржинського прикрасили Одеський ботанічний сад [23, арк. 19].

Значною популярністю користувалися виноградарство і виноробство. Ще у 1832 р., на пропозицію К. Сікарда, виписано 12 тис. токайських виноградних лоз. У 1834 р. висаджено 20 тис. кримських лоз, подарованих президентом М. Воронцовим. Землевласників півдня країни постачали хорошим посадковим матеріалом. Виставки виноробства приносили комерційний ефект. Розводили також троянди у значній кількості. Наприкінці XIX ст. тільки на дачах одеситів налічувалося понад 50 сортів троянд. [24, с. 137].

Ліберальні реформи 1860–1870-х рр. в Російській імперії внесли корективи у діяльність ОСГТ. Значна увага стало приділятися комерційній ефективності. На початку XX ст. не вирішенням залишалася питання залучення до сільськогосподарських товариств дрібних земельних власників. ОСГТ охоплювало значну територію, що у кінцевому випадку негативно вплинуло на ефективність роботи. Потрібні були і спеціалізовані товариства (птахівництва, молочного тваринництва). Як зауважував один із провідних діячів сільськогосподарських товариств країни О. Щербатов, «Сільське господарство є наука і мистецтво, а не ремесло і відпочинок від інших занять» [25, с. 9].

Бібліотеку ОСГТ заснували у 1828 р. У ній було зібрано видання російською, французькою, німецькою та англійською мовами. У 1828–1830 рр. друкувався «Вісник», з 1830 р. став виходити «Листок». З 1841 р., після запровадження нового статуту, видавалися «Записки». Товариством друкувалися праці землевласників-практиків із різних галузей сільського господарства і

сільськогосподарської промисловості. Значну популярність набула праця дійсного члена ОСГТ, бессарабського поміщика О. Кешко про вирощування кукурудзи. Товариство видало цю працю своїм коштом у 1857 р. Члени товариства сподівалися, що використання невибагливої кукурудзи, яка давала стабільні врожаї на півдні країни, допоможе уникнути голоду в селянському середовищі. 500 примірників зазначеного видання роздали безкоштовно поміщикам і державним селянам через інспекторів сільського господарства південних губерній. Опікунський комітет для іноземних поселенців вважав за потрібне перевести цю працю на німецьку мову для поширення серед німецьких колоністів. На прохання уряду ОСГТ проводило дослідження із американської кукурудзою. Друкувалися і праці інших авторів. У 1860 р. видали посібник поміщика А. Мерцалова із тонкорунного вівчарства. Значним попитом користувалася книга В. Скаржинського з лісівництва [26, с.4].

ОСГТ надавало допомогу державі у роки Першої світової війни. Воно брало участь у закупівлі хліба і фуражу для діючої армії. У 1919 р. організація була закрита радянською владою.

Отже, ОСГТ стало джерелом громадської ініціативи і засобом реформування і підняття сільського господарства краю. За період активної роботи члени громадської організації брали участь у загальнодержавних заходах, здійснили програму модернізації аграрної сфери південних губерній.

Список використаних джерел

1. Вассал В. О состоянии сельского хозяйства на юге России // Записки. 1870. № 3. С.214–218.
2. Гальперин М. Заметки землевладельца // Записки. 1896. № 1. С. 1–22.
3. Кузьменко Г. Пути практика-хозяина в Новороссийском крае // Записки. 1871. № 1. С. 28–36.
4. Исторический обзор 50-летней деятельности Императорского общества сельского хозяйства / Сост. М. П. Боровский. Одесса: Тип. П. Францева, 1878. 274 с.
5. Бычихин А. А. Историческая справка из жизни Императорского общества сельского хозяйства Юга России в царствование Николая I. Одесса: Тип. П. Францева, 1896. 16 с.
6. Бычихин А. А. 85-летие «Записок» (1830–1915). Одесса: Тип. Е. Хрисогелос, 1916. 16 с.
7. Бычихин А. А. Векковая работа: краткая справка о 100-летней деятельности // Вестник сельского хозяйства. 1928. № 10. С. 212–224.
8. Турченко Ф. Г., Турченко Г. Ф. Південна Україна: модернізація, світова війна, революція. Київ: Генеза, 2003. 304 с.
9. Лада О. В. Наукові товариства України в умовах суспільно-політичних трансформацій др.пол. XIX – 1920–30-х рр. XX ст. в історіографічній рефлексії: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.06 «Історіографія та джерелознавство». Переяслав-Хмельницький, 2016. 20 с.
10. Задерейчук А. А. Внесок роду Фальц-Фейнів у соціально-економічний та суспільно-політичний розвиток півдня України: автореф. дис... канд.іст. наук: 07.00.01 «Історія України». Чернігів, 2010. 20 с.
11. Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое в правительствующем Сенате в 1915 г. Петроград: Сенатская тип., 1915. 2749 с.
12. Держархів Одеської обл. Ф. 22. Оп. 1.
13. Императорское общество сельского хозяйства Юга России // Южнорусский альманах. Одесса, 1896. 152 с.
14. Исторический обзор 50-летней деятельности Императорского общества сельского хозяйства / Сост. М. П. Боровский. Одесса: Тип. П. Францева, 1878. 274 с.
15. Держархів Одеської обл. Ф. 22. Оп. 1. Спр. 230.
16. Ермолов А. С. Сельскохозяйственные вопросы // Русское обозрение. 1890. Т. 1. С. 755–809.
17. Держархів Одеської обл. Ф. 22. Оп. 1. Спр. 63.
18. Доклад комиссии по вопросу о нуждах сельского хозяйства в Новороссийском крае // Записки. 1882. № 3. С. 3–15.
19. Боровский М. П. Об устройстве опытной сельскохозяйственной станции // Записки. 882. С. 64–73.
20. Черняев В. В. V Всероссийский съезд сельских хозяев в Одессе // Труды Вольного Экономического Общества. 1879. Т. 2. С. 260–264.
21. Бергесон В. А. Две сельскохозяйственные выставки. Одесса: Тип. Н. Хрисогелос, 1899. 9 с.
22. Держархів Одеської обл. Ф. 22. Оп. 1. Спр. 279.
23. Там само. Спр. 407.
24. Палимпсестов И. Г. Мои воспоминания. Одесса: Тип. А. Гатцука, 1879. 164 с.
25. Щербатов А. Г. Значение и задачи сельскохозяйственных обществ. Москва: Тип. А. Левинсона, 1898. 12 с.
26. Христофоров В. Мнение о настоятельной необходимости образования в России. Одесса: Тип. Л. Нейге, 1870. 22 с.

References

1. Vassal V. O sostojanyy sel'skogho khoz'jajstva na jughe Rossyy [On the state of agriculture in the south of Russia] // Zapysky. 1870. № 3. S.214–218.
2. Ghaljperyn M. Zаметky zemlevadel'jca [Landowner Notes]. Zapysky. 1896. № 1. S.1–22.
3. Kuzjmenko Gh. Puty praktyka-khoz'jajna v Novorossyjskom krae [Ways to practice host in the Novorossiysk Territory]. Zapiski. 1871. # 1. S.28–36.
4. Ystorycheskyj obzor 50-letnej dejatel'nosti Imperatorskogho obshhestva sel'skogho khoz'jajstva [Historical overview of the 50-year activities of the Imperial Society of Agriculture] / Sost. M.P.Borovskij. Odessa: Typ.P.Franceva, 1878. 274 s.
5. Bychykhin A. A. Istorycheskaja spravka yz zhynzy Ymperatorskogho obshhestva sel'skogho khoz'jajstva Jugha Rossii v carstvovanye Nykolaja I [Historical background from the life of the Imperial Agricultural Society of the South of Russia in the reign of Nicholay I]. Odessa: Typ. P.Franceva, 1896. 16 s.
6. Bychykhin A. A. 85-letye «Zapisok» [85th anniversary of the «Notes»] (1830–1915). Odessa: Typ. E.Khrysoghelos, 1916. 16 s.
7. Bychykhin A. A. Vekovaja rabota: kratkaja spravka o 100-letnej dejatel'nosti [Century Work: A Briefing on 100 Years of Activity]. Vestnik sel'skogho khoz'jajstva. 1928. # 10. S.212–224.
8. Turchenko F.Gh., Turchenko Gh.F. Pivdenna Ukraijna: modernizacija, svitova vijna, revoljucija [Southern Ukraine: Modernization, World War, Revolution]. Kyjiv: Gheneza, 2003. 304 s.
9. Lada O.V. Naukovi tovarystva Ukraijny v umovakh suspil'no-politychnykh transformacij dr.pol. XIX – 1920–30-kh rr. XX st. v istoriografichnij refleksiji

[Scientific societies of Ukraine in the conditions of socio-political transformations dr.pol. Nineteenth and nineteenth centuries. in historiographical reflection]. Avtoref. dys... kand. ist. nauk:07.00.06. Perejaslav-Khmeljnyckyj, 2016. 20 s. 10.Zaderejchuk A.A. Vnesok rodu Falz-Fejnv u socialjno-ekonomichnyj ta suspiljno-politychnyj rozvytok pivdnja Ukrainy [Contribution of the Falz-Fein family to the socio-economic and socio-political development of the south of Ukraine]. Avtoref. dys... kand.ist. nauk: 07.00.01. Chernihiv, 2010. 20 s. 11.Sobranie uzakonyenyj i rasporyzhenyj pravytelstva, yzdavaemoje v pravytelstvujushhem Senate v 1915 g. [Collection of Government Legislation and Orders Issued in the Governing Senate in 1915] Otdel 1-j. Petrohrad: Senatskaja typ., 1915. 2749 s. 12.Derzhavnyj arkhiv Odesjkoji oblasti. F.22. Op.1. Spr. 230. 13. Imperatorskoe obshhestvo seljskogho khozjajstva Jugha Rossii [Imperial Society of Agriculture of South Russia]. Juzhnorusskij almanakh. Odessa, 1896. 152 s. 14. Istorycheskij obzor 50-letnej dejatel'nosti Imperatorskogho obshhestva seljskogho khozjajstva [Historical overview of the 50-year activities of the Imperial Society of Agriculture] /Sost. M.P.Borovskij. Odessa: Typ.P.Franceva,1878. 274 s. 15. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti. F.22.Op.1. Spr. 230. 16.Ermolov A.S. Seljskokhozjajstvennye voprosy [Agricultural issues]. Russkoe obozrenie. 1890. T.1. S.755–809. 17. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti. F.22.Op.1. Spr.63. 18.Doklad komysii po voprosu o nuzhdakh seljskogho khozjajstva v Novorossiyskom krae [Report of the Commission on the needs of agriculture in the Novorossiysk Territory]. Zapiski. 1882. № 3. S.3–15. 19.Borovskij M.P. Ob ustrojstve opytnoj seljskokhozjajstvennoj stancii [About the device of an experimental agricultural station]. Zapiski. 1882. S.64–73. 20.Chernjaev V.V. V Vserossiyskij sjezd seljskykh khozjaev v Odesse [V All-Russian congress of farmers in Odessa]. Trudy VEO. 1879. T.2. S.260–264. 21.Berteson V.A. Dve seljskokhozjajstvennye vystavki [Two agricultural exhibitions]. Odessa: Typ. N.Khrysohelos, 1899. 9 s. 22. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti. F.22.Op.1. S.279. 23. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti. F.22.Op.1. Spr. 407. 24. Palimpsestov Y.Gh. Moy vospomyanija [My memories]. Odessa: Typ.A.Ghaticuka, 1879. 164 s. 25.Shherbatov A.Gh.Znachenye y zadachi seljskokhozjajstvennykh obshhestv [Importance and tasks of agricultural societies]. Moskva:Typ. A.Levynsona,1898. 12 s. 26. Khrystoforov V. Mnenie o nastojatel'noj neobkhodymosti obrazovaniya v Rossii [Opinion on the urgent need for education in Russia]. Odessa: Typ.L.Nejghe, 1870. 22 s.

Maya Lysenko

ODESSA AGRICULTURAL SOCIETY AND MODERNIZATION OF THE SOUTH OF THE RUSSIAN EMPIRE (ON THE 190-TH ANNIVERSARY OF FOUNDATION)

The purpose of the article is to study the activities of the Odessa Agricultural Society (1828–1919) and its impact on the modernization of the south of the Russian Empire. The scientist has used comparative, chronological, problem and analytical research methods. This public organization was the first of its type, based in Ukrainian provinces. This agrarian association was subordinate to the Ministry of Agriculture. On the basis of archival materials, which are first introduced into scientific circulation, the author investigated the objective and subjective factors that influenced on the work of the Odessa Society of Agriculture. It had its unique features. They were manifested in the national composition of participants, the scale of activities, stable international relations and the special status of the «imperial». The Odessa Society of Agriculture consisted of various departments and special committees (horticulture, viticulture, afforestation, in preparation for international exhibitions). Branches were opened in the region to improve the efficiency of the organization. The author indicates links with similar agrarian organizations of the Ukrainian provinces.

The scientist has described and systematized the new materials on the activities of society after the liberal reforms of the 1860–1870s. They were reflected in the solution of a number of national problems. The objectives should include measures to maintain the grain trade, the regulation of the labor market, the marketing of products, the provision of affordable loans. Considerable attention is paid to the representative function of society. It consisted in the convening and participation of regional and all-Russian congresses of farmers, providing the government and the agricultural department with expert assessments on various issues of the agricultural sector, technical evaluation of innovations, including imported agricultural equipment.

The article studies the issue of holding exhibitions at various levels. Members of the society supported the research that was conducted at the experimental station. For the first time attention to charity is paid as well. For example, the promotion of scholarships for students of University of Novorossiysk. The training of managers for the estates of the region by means of a public organization was conducted. The author of the work concluded that the participants of the Odessa Agricultural Society contributed to the modernization of the region.

Key words: Odessa Agricultural Society, public organization, Ukrainian provinces, Russian Empire, agriculture, modernization.